

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Vojtěcha Šimíčka, soudce Radovana Suchánka a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové o ústavní stížnosti **M. B.**, zastoupené JUDr. Jiřím Stránským, advokátem, sídlem Riegrova 172/3, Kralupy nad Vltavou, proti výrokům II a III rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 28 Co 62/2018-643 ze dne 24. 10. 2019, za účasti **Krajského soudu v Praze**, jako účastníka řízení, a **J. K.** a **J. K.**, zastoupených JUDr. Ivanou Elrebach Staňkovou, advokátkou, sídlem Nad Krocínkou 13, Praha 9, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

Vymezení věci

1. Posuzovanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť se domnívá, že jimi došlo k porušení jejich práv zaručených čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Mělníku sp. zn. 12 C 218/2014, stěžovatelka (v řízení před obecnými soudy v postavení žalované) s vedlejšími účastníky (v řízení před obecnými soudy v postavení žalobců) spoluvlastnila blíže specifikovaný pozemek v Mělníku. Jelikož se spoluvlastníci nedokázali shodnout na využití pozemku ani na podrobnostech zrušení podílového spoluvlastnictví, podali vedlejší účastníci žalobu k Okresnímu soudu v Mělníku, kterou se domáhali zrušení spoluvlastnictví, přičemž zároveň navrhli způsob, jakým by měl být pozemek rozdělen. V průběhu řízení před nalézacím soudem vedlejší účastníci svůj návrh na způsob rozdělení upravili tak, aby odpovídal vypracovanému geometrickému plánu.

3. Okresní soud v Mělníku rozsudkem č. j. 12 C 218/2014-319 ze dne 23. 10. 2017 žalobě vyhověl a spoluvlastnictví vypořádal způsobem (nově) navrhovaným vedlejšími účastníky. Zároveň rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, jelikož šlo o řízení, ve kterém údajně nelze ani při vyhovění žalobě hovořit o neúspěchu žalované ve věci, přičemž soud se ani neztotožnil se způsobem vypořádání spoluvlastnictví, který vedlejší účastníci původně navrhovali.

4. Proti rozsudku okresního soudu podala stěžovatelka odvolání, v němž nesouhlasila se způsobem vypořádání spoluvlastnictví. Nadto namítala, že soud měl náhradu nákladů řízení přiznat jí, jelikož nezavdala důvod pro podání žaloby. Krajský soud v Praze rozsudkem č. j. 28 Co 62/2018-643 ze dne 24. 10. 2019 prvostupňové rozhodnutí změnil tak, že samotný

způsob rozdělení spoluvlastnictví zvolený okresním soudem převzal, rozhodl však zároveň, že jsou vedlejší účastníci povinni zaplatit stěžovatelce na vypořádání 65 000 Kč.

5. Ústavní stížností napadenými výroky krajský soud rozhodl o nákladech řízení tak, že je stěžovatelka povinna zaplatit vedlejším účastníkům 378 880 Kč na nákladech řízení před soudem prvního stupně a 147 360 Kč na nákladech odvolacího řízení a dále České republice náklady státu ve výši 59 610 Kč. Výroky o nákladech krajský soud odůvodnil tím, že i v řízení o vypořádání spoluvlastnictví se rozhoduje o nákladech dle úspěchu ve věci. Úspěšní byli dle odvolacího soudu vedlejší účastníci, kteří v průběhu řízení navrhli způsob rozdělení, který přijal nalézací soud.

6. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že rozhodnutí krajského soudu o nákladech bylo v rozporu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 572/19 ze dne 12. 12. 2019. V něm Ústavní soud konstatoval, že řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví představuje tzv. iudicium duplex, kdy obě strany mají postavení žalobce i žalovaného a soudy by měly rozhodovat o nákladech tak, že si každý z účastníků ponese své náklady sám. I při formálním použití zásady úspěchu ve věci nadto dle stěžovatelky rozhodnutí odvolacího soudu neodpovídalo procesní situaci, neboť všichni účastníci navrhovali zrušení spoluvlastnictví a žádný nenavrhoval rozdělení způsobem, jaký byl nakonec zvolen. Odvolací soud vyšel ze změny procesního postoje vedlejších účastníků v průběhu řízení, která ovšem za situace, kdy žalobu může podat kterýkoli z vlastníků a kdy soud není žalobním žádáním vázán, je dle stěžovatelky bezvýznamná.

7. Stěžovatelka též poukazuje na to, že se vedlejší účastníci neodvolali proti výroku soudu prvního stupně, který jim náklady řízení nepřiznal. Odvolala se toliko stěžovatelka, přesto odvolací soud změnil i rozhodnutí o nákladech, a to k její tíži. Takové rozhodnutí pro ni údajně bylo překvapivé, a navíc opět rozporné s citovaným nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19, v němž bylo uvedeno, že v případě, kdy účastníci proti rozhodnutí o nákladech řízení nebrojí, měl by odvolací soud, pokud nepřistoupí ke změně meritorního rozhodnutí soudu prvního stupně, přistupovat ke změně rozhodnutí o nákladech „nanejvýš zdrženlivě“. V posuzované věci sice odvolací soud formálně meritorní rozhodnutí změnil, ve skutečnosti však podle stěžovatelky pouze přidal jeden výrok. Přesto o nákladech rozhodl oproti soudu prvního stupně odlišně, v důsledku čehož je údajně stěžovatelka jako starobní důchodkyně nucena pozemek, který byl předmětem sporu, zpeněžit, aby mohla dostát svému platebnímu závazku. Soudy by přitom dle stěžovatelky měly dbát o to, aby rozhodnutí o nákladech nebylo pro účastníky likvidační, protože mají k dispozici moderační právo dle § 150 občanského soudního řádu.

II.

Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

9. Krajský soud v Praze uvedl, že rozhodl v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu a účastníky upozornil, že bude rozhodovat dle výsledku řízení. Aplikace § 150 občanského soudního řádu se stěžovatelka výslovně ani uvedením relevantních skutečností nedomáhala a odvolací soud je v charakteru řízení ani v procesních postojích účastníků neshledal.

10. Vedlejší účastníci mají za to, že se po celou dobu snažili vyřešit spor smírně, stěžovatelka však nepřistoupila na jejich návrhy. Naopak i soudní řízení zbytečně protahovala, protože

vedlejší účastníci vnímají rozhodnutí o nákladech jako velkou satisfakci za léta sporů. Sami jsou starobními důchodci a vedení sporu pro ně představovalo značnou finanční zátěž. Vedlejší účastníci považují odkaz na nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19 za nepřiléhavý, neboť v tehdejší věci šlo o zrušení spoluvlastnictví k domu a pozemkům, tedy k věcem špatně dělitelným, bylo tedy nutno přistoupit k přikázání nemovitosti jedné ze stran a stanovení povinnosti vypořádat stranu druhou. Z nálezu navíc plyne, že mají být zohledněny širší souvislosti, tedy v tomto případě skutečnost, že právě stěžovatelka soudní řízení neustále protahovala. Jde-li o možnost odvolacího soudu rozhodnout o nákladech, vedlejší účastníci zdůrazňují, že Ústavní soud v předmětném nálezu tuto možnost nevyloučil. Ostatně nyní nešlo o situaci, kdy by odvolací soud prvostupňové rozhodnutí potvrzoval, nýbrž ho měnil. Vedlejší účastníci navíc opakovaně přiznání náhrady nákladů žádali, a to v řízení před soudem nalézacím i odvolacím. Odvolání proti nákladům údajně nebylo podáno z důvodu náhlého úmrtí jejich právního zástupce.

11. Obdržená vyjádření byla zaslána k replice, v níž stěžovatelka vyslovila názor, že pokud soudy rozhodují o nákladech řízení v částkách nikoli běžných, měly by alespoň rámcově zjišťovat poměry účastníků z moci úřední. Odvolacímu soudu navíc byly majetkové poměry stěžovatelky do značné míry známé ze spisu. Stěžovatelku proto měl odvolací soud poučit dle § 118a občanského soudního řádu. Stěžovatelka dále dle svých slov nebyla povinna přistoupit na způsob dělení pozemku navrhovaný vedlejšími účastníky a v souladu s nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19 za to nemůže být trestána, přičemž nesouhlasí s tím, že by tento nálezu na věc nedopadal. Reálná dělitelnost věci je dle stěžovatelky bez významu, podstatnou je povaha sporu vykazujícího znaky iudicia duplex. Stěžovatelka konečně považuje za nepodstatné, že se vedlejší účastníci domáhali náhrady nákladů v řízení před soudem prvního stupně, pokud odvolání proti nákladovému výroku nepodali.

III.

Procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti

12. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, jež byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

13. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

IV.

Vlastní posouzení

14. Ústavní stížnost není důvodná.

15. Ústavní soud je stejně jako všechny orgány a osoby v souladu s čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky vázán vlastními nálezy, ledaže dojde k jejich překonání zákonem předepsaným způsobem, tedy postupem dle druhé věty § 13 nebo dle § 23 zákona o Ústavním soudu. Pro účely nyní posuzované věci to znamená, že III. senát Ústavního soudu je vázán nálezem sp. zn. I. ÚS 1441/11 ze dne 22. 9. 2011. V něm Ústavní soud vyslovil, že základním pravidlem rozhodování o nákladech řízení je zásada úspěchu ve věci podle § 142 občanského soudního řádu, a to i v řízeních, která mají povahu iudicia duplex, včetně řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví. Pokud soudy v tomto typu řízení promítnou jeho údajná

specifika natolik, že přisouzení náhrady nákladů dle § 142 občanského soudního řádu bude výjimkou, učiní tak podle citovaného nálezu bez opory v zákoně a poruší právo účastníků na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: *„Okolnost, že soud není vázán návrhem na vypořádání a že tedy může věci, jež procesní strany učinily součástí řízení, vypořádat i jinak, má samozřejmě pro úvahy soudu o náhradě nákladů řízení význam. Ten se však neprojevuje ve vyloučení možnosti aplikace § 142 [občanského soudního řádu], ale ve způsobu, jakým stanovit úspěch ve věci.“*

16. Soudy jsou tedy dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1441/11 povinny i v řízení o vypořádání spoluvlastnictví vycházet při rozhodování o nákladech ze zásady úspěchu ve věci. To neznamená, že by se rozhodování o nákladech mechanicky odvíjelo od toho, zda žalobě bylo vyhověno, či nikoli. Soudy určují procesní úspěch podle okolností konkrétní věci, typicky dle rozhodnutí o tom, co bylo mezi účastníky sporné. Nález sp. zn. I. ÚS 1441/11 odpovídá bohaté judikatuře Nejvyššího soudu (z mnoha viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2767/2017 ze dne 26. 7. 2017), přičemž Ústavní soud i v dalších rozhodnutích potvrdil tuto judikaturu obecných soudů jako ústavně konformní (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2530/15 ze dne 3. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3048/15 ze dne 23. 2. 2016 či sp. zn. III. ÚS 433/19 ze dne 12. 11. 2019).

17. Tuto judikaturní linii v nyní posuzované věci krajský soud plně respektoval, jeho postupu tedy není co vytknout. Krajský soud identifikoval, co bylo mezi účastníky sporné (tedy způsob rozdělení pozemku, nikoli nutnost jej rozdělit ani cena nových pozemků pro účely vypořádání), a ústavně konformním způsobem vyložil, kdo byl z hlediska této otázky úspěšný. Na uvedeném nic nemění, že i vedlejší účastníci měli původně jinou představu o rozdělení pozemku. Změna původního postoje může jít účastníkovi k dobru i podle judikatury Nejvyššího soudu, který např. v usnesení sp. zn. 22 Cdo 4600/2015 ze dne 24. 11. 2015 uvedl, že *„nemůže obstát závěr odvolacího soudu v tom ohledu, že žalobkyně byla procesně ne zcela úspěšná jen z toho důvodu, že v žalobě navrhovala jiný způsob vypořádání,“* jelikož v reakci na průběh řízení svůj postoj změnila. Stejný případ nastal i zde.

18. Ústavní soud nespatřuje porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky ani v tom, že odvolací soud rozhodl o nákladech řízení odlišně od soudu prvního stupně, ačkoli proti nákladovému výroku vedlejší účastníci nepodali odvolání. Ústavní soud předně zastává názor, že tím nedošlo k postupu rozpornému s nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19. V předmětném nálezu je uvedeno, že by za obdobné situace měl odvolací soud přistupovat ke změně rozhodnutí o nákladech prvostupňového řízení „nanejvýš zdrženlivě“. II. senát Ústavního soudu ovšem v daném nálezu zároveň uvedl, že o nákladech odvolací soud rozhoduje z úřední povinnosti, a to i v případě, že nákladový výrok není výslovně napaden. Z nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19 není zřejmé, kdy odvolací soudy svou „úřední povinnost“ plnit mohou a kdy nikoli. Neurčitý požadavek přistupovat k rozhodování „zdrženlivě“ nepředstavuje závazný právní názor, kterým by se obecné soudy musely řídit nebo který by senát Ústavního soudu měl možnost překonat postupem dle § 23 zákona o Ústavním soudu. Ostatně v předmětném nálezu ani nešlo o důvod, pro který bylo ústavní stížnosti vyhověno, šlo toliko o určitou myšlenku vyjádřenou ve formě obiter dicta.

19. V nyní posuzované věci nadto byla situace odlišná, náklady řízení byly důležitou otázkou řízení před nalézacím soudem (jak plyne z vyžádaného spisu, byly dokonce v jednu chvíli překážkou smírného řešení sporu). Skutečnost, že se vedlejší účastníci proti nákladovému výroku neodvolali, neznamená, že ho nutně považovali za „spravedlivý“, mohlo také jít jen o jejich nevoli se neustále soudit. Ovšem ve chvíli, kdy stěžovatelka podala odvolání

a vedlejší účastníkům nezbylo než v řízení pokračovat, načež odvolacímu soudu navrhli, aby jim náklady byly přiznány, bylo z jejich strany zcela legitimní očekávat, že odvolací soud o nákladech rozhodne správně, tedy v souladu se zákonem, nikoli v souladu s chybným prvostupňovým rozhodnutím. Odvolací soud koneckonců prvostupňové rozhodnutí změnil, byť jen částečně, a nově o nákladech rozhodoval. Nelze předpokládat, že jen protože se vedlejší účastníci nebránili odvoláním, bude pochybení soudu prvního stupně odvolací soud „kopírovat“ a o nákladech rozhodne v rozporu se zákonem i s návrhem vedlejších účastníků.

20. Lze dodat, že odvolací soud při jednání dne 17. 10. 2019 na kritéria rozhodování o nákladech účastníky upozornil, nešlo tedy o rozhodnutí překvapivé. To platí ve vztahu ke stěžovatelce tím spíše, když sama v odvolání nákladový výrok napadla a požadovala, aby náklady byly přiznány právě jí. Ani sama stěžovatelka tedy původně nesouhlasila s tím, že by si v tomto typu řízení měl každý účastník nést své vlastní náklady. Jde-li o povinnost poučit stěžovatelku dle § 118a občanského soudního řádu ohledně skutečností rozhodných pro aplikaci § 150 občanského soudního řádu, uvedená poučovací povinnost se vztahuje primárně k meritu věci (viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2864/18 ze dne 25. 10. 2018), stěžovatelka se navíc užití moderačního práva pro své poměry nedomáhala, ačkoli byla upozorněna, že bude rozhodováno podle úspěchu ve věci. Krajský soud pak ze spisu specifické okolnosti neseznal a není na Ústavním soudu, aby jeho názor za této situace přehodnocoval.

21. III. senát Ústavního soudu si je vědom, že nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19 bylo v obdobné věci konstatováno porušení základních práv tehdejší stěžovatelky v důsledku rozhodnutí o nákladech řízení dle kritéria úspěchu ve věci. Ovšem názor vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 (který nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19 předcházel) lze překonat jen postupem dle věty druhé § 13 nebo dle § 23 zákona o Ústavním soudu. II. senát tak nepostupoval, a názor vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 tudíž nepřekonal. Tento názor je nadále závazný pro všechny orgány i osoby, včetně obecných soudů, které jej musejí následovat, dokud nebude zákonem předvídaným způsobem překonán.

22. Jde-li o nález sp. zn. II. ÚS 572/19, ten byl vydán až poté, co bylo vydáno ústavní stížností napadené rozhodnutí. Odkazuje-li proto stěžovatelka na své legitimní očekávání, musí Ústavní soud naopak uvést, že jsou to vedlejší účastníci, kteří byli při zahájení řízení před obecnými soudy i v jeho průběhu v legitimním očekávání, že ve věci bude rozhodnuto dle zákona, tedy podle posouzení míry úspěchu ve věci, jak je vyžadováno nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1441/11 i ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (případně že předmětná judikatura bude překonána pouze zákonným způsobem).

23. Možno dodat, že pokud by II. senát nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19 skutečně cíleně rozhodl v rozporu s nálezem sp. zn. I. ÚS 1441/11, postupoval by nejen v rozporu se zmíněným legitimním očekáváním (srov. k tomu i nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1966/18 ze dne 17. 5. 2019) a s čl. 89 odst. 2 Ústavy, ale i s čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny (srov. nález sp. zn. I. ÚS 1783/10 ze dne 16. 11. 2010). Nadto by porušil základní práva účastníků na soudní ochranu (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 2503/18 ze dne 12. 6. 2019) a zákonného soudce (srov. nález sp. zn. II. ÚS 2156/18 ze dne 5. 2. 2019). Za situace, kdy nešlo o přehlédnutí (v nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19 je na nález sp. zn. I. ÚS 1441/11 odkazováno), proto nezbyvá než přistoupit k „ústavně konformnímu výkladu“ daného nálezu a navzdory některým jeho větám v odůvodnění (k obecné možnosti odchýlit se od jazykového výkladu srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 190/15 ze dne 13. 9. 2016) ho vyložit tak, že reagoval na zcela specifickou situaci nastalou v konkrétní věci, která naprosto výjimečně

vyžadovala odhlédnout od kritéria úspěchu ve věci, což nález sp. zn. I. ÚS 1441/11 umožňuje.

24. S ohledem na uvedené III. senát neshledal důvod postupovat ve vztahu k nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19 podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Pro úplnost se sluší doplnit, že tento důvod neshledal ani ve vztahu k nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11, s jehož závěry se naopak, jak vyplývá z výše uvedeného, ztotožňuje. Závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 respektují zákonnou úpravu a odpovídají judikatuře Nejvyššího soudu jakožto vrcholného soudního orgánu v civilních věcech (čl. 92 Ústavy), kterému primárně přísluší výklad podústavních předpisů, mezi něž patří i ustanovení občanského soudního řádu upravující rozhodování o nákladech řízení. Oproti tomu Ústavní soud ustáleně judikuje, že problematika nákladů řízení obvykle postrádá ústavní rozměr (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 3890/19 ze dne 19. 12. 2019), kterého ale může dosáhnout právě např. nerespektováním zákona, jak tomu bylo ve věci nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11. Na uvedeném nic nemění povaha řízení o vypořádání spoluvlastnictví. Výrokem o nákladech není účastník „sankcionován“ za to, že nechce být vlastníkem. Smyslem rozhodování o nákladech není sankce, nýbrž promítnutí skutečnosti, že souzení stojí účastníky i stát peníze. Spoluvlastnictví ostatně nemusí být rozděleno pouze soudem, nýbrž i dohodou. Soudní cesta je volena tehdy, nemohou-li se spoluvlastníci na rozdělení shodnout. Je v souladu se zákonem i ústavním pořádkem, jestliže za této situace náklady řízení zásadně nese ten, jenž byl v řízení neúspěšný, přičemž je primárně na obecných soudech, aby posoudily, který z účastníků procesního úspěchu skutečně dosáhl. Takové řešení se ostatně jeví i rozumnější oproti situaci, kdy by spoluvlastník mohl být druhou stranou několik let vláčen po soudech bez práva na náhradu nákladů řízení, ačkoli dlouhodobě prosazoval řešení, které i soud shledal nejvhodnějším a k němuž nebylo mimosoudně přistoupeno jen pro nesouhlas protistrany.

V.

Závěr

25. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. června 2020

Vojtěch Šimíček
předseda senátu